

Г. Г. ВАЩЕНКО – ОСНОВОПОЛОЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Григорій Григорович Ващенко – основоположник української національної педагогіки, всебічно і глибоко проаналізував та узагальнив основні етапи розвитку української духовності, виявив провідні виховні традиції та ідеали, створив і обґрунтував власну педагогічну систему, яка є органічною складовою вітчизняної педагогіки, охопив і розкрив майже всі найважливіші питання теорії виховання і дидактики з позицій християнської ідеології [1, с. 10]. Виховний ідеал, обґрунтований ним – Служба Богові й Батьківщині.

Г. Ващенко народився 23 квітня 1878 р. в селі Богданівна, нині Прилуцького району Чернігівської області. З 1888 по 1898 рр. навчається в Роменській духовній школі і Полтавській духовній семінарії. З 1899 р. по 1903 р. – у Московській богословській академії, де веде активне громадське життя, популяризує творчість Т. Г. Шевченка, бере участь в організації шевченківських свят. За свої демократичні погляди, відданість українській національно-визвольній ідеї педагог зазнав переслідувань, будучи студентом духовної академії. Після її закінчення вчителював у Полтавській єпархіальній жіночій школі, у духовній школі м. Кутаїсі (Грузія), повернувся в Україну у 1911 р. – у школах Тульчина та Ромнів. У жовтні 1917 р. був запрошений на роботу до Полтавського учительського інституту викладачем педагогіки, психології та логіки й одночасно призначений директором учительської семінарії. Важливою педагогічною і політичною подією був Всеукраїнський учительський з'їзд 10-12 серпня 1917 р., делегатом якого був Г. Ващенко. Він виступав у дебатах по доповіді С. Русової “Націоналізація школи”, висловлював пропозицію про заснування української педагогічної Академії, радив займатися науковими психологічними експериментами. У 1918 р. в Полтаві створено Український університет, у якому Г. Ващенко працює доцентом. У 1919 р., денікінська влада арештувала педагога і тільки завдяки директору Роменської комерційної школи В. Александріву та письменнику-гуманісту В. Г. Короленку йому вдалося уникнути смерті. У 1921 р. внаслідок клопотання студентів виїхав до селища Білики, де намагався відродити учительську семінарію, яка була перетворена на установу з перепідготовки педагогічних кадрів, проводив навчальну і наукову роботу з експериментальної педагогіки і психології, організував народний театр, створив і керував хором, який налічував понад 80 чоловік. Попри великий успіх школи на виставці педагогічних навчальних закладів влітку 1923 р., став жертвою політичних цькувань, зазнав судової погрози і змушений був залишити с. Білики. У 1924 р. стає штатним викладачем Полтавського інституту народної освіти, у 1925 –

керівником кабінету соціального виховання, а згодом – професором ІНО (з 1928 р. – інституту соціального виховання), завідувачим кафедрою педології. У кінці 1930 р. вчений мав понад 30 наукових праць у яких обґрунтовано відстоює позитивний досвід педологічної науки, детально аналізує систему методів історико-педагогічних досліджень, значну увагу приділяє методам викладання, піднімає інші актуальні проблеми педагогіки. У 1931 р. при кафедрі педагогіки під керівництвом Г. Ващенка була відкрита аспірантура. У 1933 р. діяльність педагога була піддана гострій критиці, він сам був ошельмований, а його підручник “Загальні методи навчання” (1929 р.) заборонено і вилучено з ужитку. У січні 1934 р. одного з найшановніших професорів вузу, як “ворога народу” було знято з роботи. Г. Ващенко був змушений залишити Україну і з вересня 1936 р. працює у Сталінградському педагогічному інституті. До Полтави повернувся у 1940 р., відновивши роботу у педагогічному інституті на посаді керівника аспірантської групи, очоливши кафедру педагогіки. За німецької окупації був редактором української газети “Голос Полтавщини”. У 1943 р. виїхав до Києва, звідки подався в еміграцію і разом із сім’єю у 1945 р. опинився у Мюнхені. Обійняв посаду професора педагогіки в Українському вільному університеті, а в 1950 р. був обраний ректором Богословської академії. У цей період життя всі інтелектуальні можливості й сили віддавав справі національного виховання української молоді в умовах діаспори, тужив за своєю Батьківщиною, глибоко вірив у її свободу, в реальність розробленого ним проекту системи освіти в самостійній Україні та обґрунтованого виховного ідеалу. У 1952 р. у Лондоні побачила світ перша частина його праці “Виховання волі і характеру”, у 1957 р. видається “Проект освіти в самостійній Україні” та друга частина книги “Виховання волі і характеру”. Численні публікації з’являються в емігрантській українській пресі (“Авангард”, “Визвольний шлях” тощо).

2 травня 1967 р. на 90-ому році життя Григорій Григорович Ващенко помер. 5 травня його було поховано на цвинтарі Вальдфрідгоф у Мюнхені.

Сьогодні, як ніколи, є актуальними ідеї педагога, який метою виховання у вільній Україні визначав благо і щастя Батьківщини. Під благом Батьківщини розумів: державну незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя; об’єднання всіх українців, незалежно від їх територіального походження, церковної належності, соціального стану в одну патріотичну спільноту; справедливий державний устрій; високий релігійно-моральний рівень; розквіт духовної культури українського народу, науки, мистецтва, освіти, піднесення її на такий рівень, щоб Україна стала передовою у світі.

Григорій Ващенко зазначає, що основною метою національного виховання є передача соціального досвіду, багатства духовної

культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду молодому поколінню, а через це формування національної самосвідомості, духовності, моральної, естетичної, правової, трудової, фізичної та екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей і таланту. Серед основних завдань морального виховання виділяє формування таких якостей: ідеалістично-релігійний світогляд; висока й безкомпромісна принциповість; мужність; чесність; лагідність та гуманність; альтруїзм і солідарність; товарицькість; чемність; пошана до інших; стриманість у виразах і поведінці; дисциплінованість; терплячість; уміння володіти собою і не приходити в розпач при невдачах; рішучість. Педагог визначає виховання як “формування особистості людини з метою наближення її до більш-менш чітко визначеного виховного ідеалу”. Але “основне в людині не знання самі по собі, навіть не глибина і систематичність їх, а характер і добра воля, що визначається спрямуванням сил людини до високої мети, поєднанням з енергійністю, великою наполегливістю і стійкістю у досягненні поставлених перед собою завдань”, – пише науковець.

Естетичне виховання є необхідною умовою загального та естетичного розвитку особистості: “без естетичного виховання людина не може бути повновартісною”. Розвиток особистості, який базується на природних задатках та індивідуальних особливостях, відбувається під дією навколишньої дійсності, середовища, мистецтва, виховання і самовиховання.

Григорій Ващенко розглядав необхідність “виховання сили духу і тіла” з метою розв’язання глобальних завдань, які ставить перед українським народом історія. До них належать відродження незалежності України та розбудова її господарства і духовної культури. Ідеї, погляди, що стосуються фізичного виховання, учений виклав у книзі “Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру”.

У славнозвісній книзі “Виховний ідеал” Г.Г.Ващенко пише: “Плекаючи свої кращі традиції, борючись за свою самостійну державу, українська молодь разом з тим мусить не тільки плекати загальнолюдські ідеали, а й активно боротись за них. Як зазначає педагог, – Віримо, що ця боротьба закінчиться перемогою Правди і Добра”.

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка вперше в Україні створено кімнату-музей Г. Ващенко і урочисто відкрито на Педагогічному конгресі, присвяченому 130 роковинам від дня народження педагога за ініціативи доктора педагогічних наук, проф., члена-кореспондента НАПН України, завідувача кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Алли Микитівни Бойко. Робота музею дає змогу ознайомитися з педагогічною творчістю вченого, забезпечує міцними знаннями з теорії виховання та дидактики, цілісним уявленням про історико-педагогічний розвиток вітчизняної системи освіти, сприяє вихованню на національно-

культурних традиціях, формуванню кожного як громадянина і професіонала. Фонди музею Г. Ващенка використовуються під час науково-дослідної діяльності викладачів і студентів університету, роботи творчої наукової групи тощо. На базі музею організовується виставкова діяльність, присвячена різноманітним подіям культурно-освітнього життя закладу, міста та регіону. Залучення майбутніх учителів до наукового пошуку з використанням засобів музейно-педагогічної діяльності сприяє формуванню гуманітарної культури, професійно-педагогічного мислення, цілісної картини світу, дозволяє опанувати знаннями методів і прийомів включення дітей у різні види діяльності, дає можливість використовувати надбання народної педагогіки, будувати педагогічне спілкування на основі урізноманітнення спільної діяльності.

Список використаної літератури

1. Бойко А. М. “...Служба богам і Батьківщині” : (Григорій Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок) : наук.-метод. посіб. / А. М. Бойко – К. : ІЗМН, 2001. – 428 с.